

Công chúa Diana, Mẹ Têrêsa và Việt Nam: Từ Luân đôn và Calcutta đến Thái Bình

Tôn Thất Thiện

I. Chuyện xa xôi đối với Việt Nam

Trong những năm qua, có lẽ cũng như nhiều người Việt khác, tôi không để ý nhiều đến những tin tức liên quan đến Công chúa Diana và Mẹ Têrêsa. Tôi cho rằng đó là những chuyện xa xôi đối với Việt Nam.

Về công chúa Diana thì tôi coi những gì liên quan đến bà ta là chuyện cung đình của hoàng gia Anh: bà ta hôn giặc chồng, đóng cung Charles, vì ông này chạy theo một bà khác đã có chồng; bà ta lục đục với mẹ chồng, Hoàng hậu Elizabeth, với hoàng gia và giới quý tộc Anh nói chung, vì bà đòi ly dị; phần khác, vì bà ta không chịu nổi tình thần bảo thủ hẹp hòi và xa dân của hoàng gia; rồi sau khi ly dị, bà ta bỏ bịch không phải với một người thuộc quý tộc, mà với một người Ai-cập mà chính quyền Anh không chấp nhận cho làm công dân Anh.

Những chuyện trên đây được chiếu thường xuyên trên Tivi, nên dù muốn dù không, tôi cũng phải biết đến ít nhiều. Nhưng tôi không cho đó là chuyện đáng quan tâm và phải mất thì giờ theo dõi. Tôi cần tất cả thì giờ của tôi để lo chuyện Việt Nam.

Về Mẹ Têrêsa thì tôi để ý nhiều hơn. Bà là một người khá đặc biệt, và trong mắt tôi, đặc biệt ở chỗ bà là người Âu (gốc Albania), nhưng lại chọn nơi có tiếng là nghèo như thế giới, thị xã Calcutta, ở Ấn độ, làm môi trường hoạt động của mình. Và hoạt động của bà ta nhằm giúp đỡ kẻ nghèo nàn đói rách; bà sống giữa họ, thay vì trong những tu viện to lớn khang trang. Khi bà được giải thưởng Nobel, tôi nghĩ rằng bà xứng đáng hơn là Kissinger và Lê Đức Thọ nhiều. Lúc được tin bà bị bệnh nặng nguy cấp tính mạng, tôi nghĩ rằng đó là một chuyện thương tình vì bà cũng lớn tuổi rồi. Và tôi không thấy chuyện đó liên quan gì mật thiết đến Việt Nam.

II. Tuy xa mà gần

Nhưng gì xảy ra trong hai tuần qua được chiếu trên Tivi và nói đến trong báo chí đã làm cho tôi thấy vấn đề một cách khác. Chuyện về hai bà Diana và Têrêsa tuy xa mà gần đối với người Việt. Trong trường hợp công chúa Diana, hàng ngàn, hàng vạn, không những chỉ người Anh gốc Anh, mà người Anh gốc Á đông, gốc Phi Châu; không những chỉ người ở nước Anh, mà khắp mọi nơi trên thế giới, không những đàn bà mà cả đàn ông, lớn có, nhỏ có, già có, trẻ có, khóc nức nở và mang hoa đến chất đống ở cửa dinh Kensington Palace, cư thất của Công chúa, mà ngay cả ở

cửa điện Buckingham, cứ thất của Hoàng hậu Elizabeth; hoặc buộc hoàng gia Anh phải cho xe chở quan tài của công chúa Diana theo một con đường dài gấp ba con đường dự trù để mọi người đều có cơ hội chào bà ấy lần chót. Rốt cục có hơn 3 triệu người đã tham gia vụ “biểu tình” đó, và 18 tấn hoa đã được đặt ngoài cửa dinh Kensington và điện Buckingham.

Riêng về Mẹ Têrêsa thì hơn một triệu người đã “biểu tình” tỏ lòng mến tiếc bà ấy, và Chính Phủ Ấn độ đã lấy quyết định đặc biệt dành cho bà nghi lễ quốc táng. Cổ xe chở thi hài bà là cổ xe trước đây đã chở thi hài của hai ông Gandhi và Nêru, mà chính quyền và quốc dân Ấn độ coi như hai vĩ nhân của Ấn độ. Nay họ cũng dành cho Mẹ Têrêsa vinh dự đặc biệt đó. Lá cờ đáp trên quan tài bà không phải là cờ Albania, mà lá cờ Ấn độ. Và người khóc tiếc bà nhiều hơn cả không phải là người Albania hay người Tây phương, mà là người Ấn độ, trong đó phần đông là người theo Ấn độ giáo hay Hồi giáo. Họ coi bà như là mẹ của họ, dù rằng bà ấy là người Tây phương, da trắng, và theo công giáo.

III. “The People’s Princess” và “The Saint of the Gutters”

Những sự kiện trên đây đưa đến câu hỏi rất dĩ nhiên, là :Tại sao? Tại sao hai bà Diana và Têrêsa lại được hàng triệu người khắp nơi trên thế giới, thuộc tất cả các giai cấp, tôn vinh, mến tiếc như vậy?

Về Công chúa Diana, Thủ tướng Anh, Tony Blair, đã nói lên ý nghĩ của toàn dân Anh, và có thể nói của tất cả những người mến tiếc Công chúa Diana trên thế giới, khi ông tuyên bố ngay sau khi được tin bà ấy bị tai nạn: Công chúa Diana là “the people’s princess” (người công chúa của dân). “People” đây đối chiếu với “King” hay “State” (vua, kẻ cầm quyền). Nó có nghĩa là “common people”: người thường dân. Câu nói trên có một ý nghĩa rất đặc biệt vì nó xuất phát từ lãnh tụ Đảng Lao Động, là đảng thiên tả của nước Anh. Ý nghĩa của câu nói đó là: “Công chúa Diana là một người tuy là thuộc giới quý tộc, nhưng lại biết lo cho dân, như là người thường dân; vì vậy mà người dân thường coi bà như là thần nhân quý mến của họ”. Báo *The Economist*, tạp chí lớn nhất của nước Anh, làm cho ý nghĩa của câu nói trên càng rõ hơn nữa khi họ gọi Diana là “Công chúa phúc lợi” (“welfare princess”), nghĩa là một công chúa lo cho phúc lợi của dân (6-9-1997). Bà ta đã không dùng thế, dùng uy, dùng quyền, dùng lực, để chà đạp, trấn áp dân thường. Bà chỉ dùng tình thương trong sự đối xử với họ, và vì tình thương mà tranh đấu cho phúc lợi của họ.

Người dân thường càng cảm thấy gần gũi Công chúa Diana hơn nữa vì, qua báo chí, radio, Tivi, họ hình dung bà ấy, cũng như họ, là một nạn nhân của những chế định rườm rà, khắt khe, gò bó, của một xã hội còn mang nặng tính chất và phong cách bảo thủ, như là trong những giới quyền thế, nhưng, đồng thời bà cũng là một người dùng chức vị và uy tín của bà để cương quyết chống những chế định rườm rà, khắt khe, gò bó đó. Cuộc đấu tranh của bà được dư luận coi như là một cuộc tranh đấu cho mọi người,

nhứt là cho những kẻ bị thiệt thòi nhứt. Vì vậy, tư tưởng, cảm tình họ mới hướng về bà, và đã bộc phát khi được tin bà bị tai nạn.

Về Mẹ Têrêsa thì một tờ báo lớn của Canada, *The Globe and Mail*, đã nói lên một cách hùng hồn lý do tại sao nhiều người tỏ ra thương tiếc bà như vậy. Báo này gọi bà là "The Saint of the Gutters" (11.9.1997). Chữ "gutters" đây có nghĩa đen là cống rãnh, nhưng trong bối cảnh này, nghĩa của nó là nơi tối tăm nhất của thành phố. Cho nên cụm từ "The Saint of the Gutters" dịch đúng là: "Vị Thánh cứu độ những người bẩn cùng nhất của xã hội". Một tờ báo lớn của Hoa Kỳ, *Time Magazine* (15.9.1997), gọi bà ta là "The Saint of Calcutta", (Vị Thánh của Calcutta). Và, như đã nói ở trên, giới chính quyền và dân chúng Ấn độ đã đưa bà lên ngang hàng với người mà họ từng gọi là Mahatma Gandhi (Thánh Gandhi). Cũng như trong trường hợp Công chúa Diana, cảm tình mà dân chúng, nhứt là những người bẩn cùng nhất trong xã hội, dành cho Mẹ Têrêsa xuất phát từ hình dung của họ về bà ta: một người dồn hết tình thương cho những kẻ nghèo khổ, và cúng hiến cuộc đời của mình vào việc tranh đấu giúp những người nghèo khổ cải thiện cuộc sống của họ. Bà là nền an ủi, và vị cứu tinh của họ. Sự kiện này được một người thương dân Calcutta rất nghèo -- phải ở trần vì không tiền mua áo -- vừa khóc vừa nói trên màn ảnh Tivi: "Bà ấy chết đi, bây giờ ai sẽ bênh vực chúng tôi đây?". Câu nói thật là ý nghĩa!

IV. Từ người đến ta

Từ xứ người nghĩ đến xứ ta, và xứ gần ta.

Cũng trong thời gian gần đây, có hai dữ kiện buộc chúng ta phải chú ý, tuy rằng Tivi và báo chí quốc đã nói đến rất ít.

Ở Kampuchia, Pol Pot, lãnh tụ chuyên chế toàn quyền của quốc gia này, kẻ đã vì "lý tưởng xã hội chủ nghĩa" trở nên một hung thần hăng say tàn sát mấy triệu đồng bào mình, rốt cục đã bị chính lũ đàn em của y hạ bệ, bắt giữ và xử tù, trong sự xỉ vả của dân chúng. Những tiếng hoan hô, những cử chỉ phục tùng của người làm dưới quyền y và của dân chúng -- dưới sự đe dọa của một lũ cán bộ cuồng tín -- nay không còn nữa. Bây giờ, lúc mà lòng dân được bày tỏ một cách tự do, họ đã nói rõ: "Pol Pot, với bao nhiêu quyền hành, với uy thế rất lớn, đã không phải là một người thương dân, và không đáng được dân thương". Thay vì cư xử như một Công chúa Diana và một Mẹ Têrêsa, y lại bắt chước Lê-nin, Stalin, và Mao, và rốt cục được dân đối xử tương xứng.

Ở Việt Nam thì có vụ Thái Bình. Như "vụ Nghệ-Tĩnh" năm 1930, hàng vạn dân nông thôn đã nổi lên chống chính quyền, biểu tình trên hàng chục cây số, đánh phá trụ sở công quyền ở tỉnh lỵ, và hành hung ngay cả nhân viên chính quyền. Lý do: vì họ chịu hết nỗi những bất công, lừa dối, bóc lột (bóc lột, tước đoạt), lạm dụng quyền lực để ép dân phải sưu cao, thuế nặng, trong khi cán bộ Đảng và nhân viên Nhà nước phê phởn, phung phí

của công -- tiền mà họ bắt dân đóng góp để chi tiêu vào việc "xây dựng chủ nghĩa xã hội".

Ngay cả giới lãnh đạo ĐCS cũng đã thú nhận rằng đây là "một vụ còn lớn hơn vụ Nghệ-Tĩnh nữa". Có một điều làm cho vụ này khác vụ Nghệ-Tĩnh 1930 là: lần này chính quyền mà nông dân nổi dậy chống đối mãnh liệt không phải là chính quyền thực dân Pháp và phong kiến Việt, mà là chính quyền cộng sản, một chính quyền không ngớt tự xưng là "của dân, do dân, vì dân" và "đội tiền phong của giai cấp nông dân"! Những cán bộ thuộc chế độ "của dân và do dân" và "đội tiền phong của nông dân" đã phải bỏ công sở chạy trốn để khỏi bị nông dân hành hung. Một điều nữa cần ghi là lịch sử ĐCS và các lý thuyết gia của đảng vẫn không ngừng nhấn mạnh rằng vụ Nghệ Tĩnh 1930 là khởi điểm của một diễn trình dẫn đến sự sụp đổ của chính quyền -- lúc đó là chế độ thực dân Pháp và phong kiến Việt --. Như vậy, vụ Thái Bình 1997 cũng sẽ là khởi điểm của một tiến trình dẫn đến sự sụp đổ của chính quyền -- ngày nay là chế độ cộng sản --?

Cuối cùng, vụ Thái Bình không thể móc nối nó vào "diễn biến hòa bình" vì nó là hành động tự phát của *nông dân* ở một vùng hẻo lánh, hoàn toàn không có liên lạc gì với các "lực lượng thù nghịch ngoại bang", mà cũng không có liên lạc gì với những trí thức và các "lực lượng phản động" trong nước. Nó là một cuộc nổi dậy của dân, đặc biệt là của *nông dân*, thành phần nòng cốt của chế độ cộng sản, chống một chính quyền cộng sản, trong tình trạng Đảng Cộng Sản nắm chính quyền trên toàn cõi lãnh thổ Việt Nam, ở một miền mà Đảng Cộng Sản đã kiểm soát liên tục và chặt chẽ từ năm 1945, nghĩa là từ hơn nửa thế kỷ.

Vụ Thái Bình xảy ra từ tháng 5 mà mãi tháng 7, nghĩa là hai tháng sau, chúng ta mới nghe nói đến và biết được vài chi tiết. Nó không phải là một biến cố lẻ tẻ. Có nhiều vụ tương tự, ở Thanh Hóa, Nghệ An, và chắc là còn nhiều nơi khác nữa, nhưng tin tức đã bị chính quyền cộng sản bưng bít. Và ta có thể nói rằng, rồi đây, nếu không sớm chấp nhận những cải tổ căn bản thực sự về chế độ, chính sách và nhân sự, để mang lại tự do kinh tế và chính trị cho dân, sẽ có nhiều vụ tương tự, khắp nơi trên lãnh thổ Việt Nam, từ Bắc đến Nam.

Chính quyền cộng sản công bố vụ Thái Bình đã giải quyết ổn thỏa. Không biết họ giải quyết thế nào? Theo kiểu Công chúa Diana và Mẹ Têrêsa, hay theo đúng "kim chỉ nam" của Đảng, chủ nghĩa Mác-Lê trong sáng và "tư tưởng Hồ Chí Minh"?

Ottawa, 15 tháng 9, 1997